

אשה זקנה, אשר מתוך השיחה שהיא מנהלת עם אדם, מתברר לקורא כי היא סבתו החולה של גבריאל ארדיטי, שממנה לקח הנכד את המכונת ונעלם. למחרת עוזב נעים את ביתו של אדם, לאחר שיחה מביכה עם דאפי, וכעבור זמן מציע לו אדם להתחיל לעבוד יחד אתו במכונת-גדר, מן הסתם כדי לחפש בדרכי הארץ אחר המכונת שגבריאל נטל מסבתו.

ג. "העם הזה הוא מלכות לעצמו"

כמו במפתח של סיפור בלשי, מתנהל המונולוג של גבריאל ארדיטי בשליש האחרון של הרומן, והוא פותר את חידת העלמה במילחמת יוסי-הכיפורים. מסתבר כי עם פרוץ המלחמה התייצב גבריאל לצבא:

....למי אני יכול להביא כבר תועלת במלחמה הזאת? אתייעב באיזה משרד ואני - טוב, אני כאן. גם אני שייך. תרשמו אותי ברשימת הנוכחים, ואל תאמרו שלא הייתי סולידרי בשעות הקשות... רוב הממתנים היו ישראלים חוזרים. משמעו שעשר שנים לא הייתי בארץ, ניצת כמו אור בעיניים. חשבו שהגעתי במיוחד למלחמה..."

את אהבת העורף הצבאי ורצון-הקרב מתאר גבריאל:מגיעה למחנה חבורה חדשה של קצינים. לא ידעתי שיש אצלנו קצינים מבוגרים שכאלה. כסופי-שער, קרחים. בני חמישים, שישים ומעלה. לובשים מדים מתקופות שונות, עיטורים כל החזה. כמה מהם צולעים, נשענים על מקלות. סרנים, רבי-סרנים וסגני-אלופים. פליטת הדורות. באו להושיע את עם ישראל, לתגבר את הפקידות הכושלת..."

רבי-סרן גידם, שיתכן כי הוא דמות נרדפת לטרומי פלור, מחליט לאמץ את גבריאל ארדיטי כתורמוסו העיקרי למאמץ המלחמתי, והוא אומר לו:

....בעצם צריך לשפוט אותך, אבל חבל על הזמן. את החשבון נעשה לאחר המלחמה, עם הניצחון. עכשיו צריך לגייס אותך במהירות. גבל אנשים כמותך נשארו לנו בקווים כל-כך..."

הרבי-סרן דואג שגבריאל יקבל את כל פרטי-החינוך, ואפילו מצמיד לו בוקה, מבלי שזה יידע לתפעל אותה. לפנות בוקר מחליט הרבי-סרן לגייס את מכונת המוריס.

השייכת לסבתו של גבריאל בשל מחסור באמצעי-החברה אל החזית, והשניים יוצאים דרומה:

....בתוך השירות הארוכות של מובילי טנקים ו-משאיות תחמושת. המוריס קיבלה תעוזה בידיה. ואני יושב לידו תשוש, כאילו כבר ימים רבים אני במלחמה, מתבונן בקודקודו המלפפוני. ברבי-סרן האישי שלי..."

דרך רפיה, ומחסומי-מישטרה צבאית רבים, מגיעים השניים לרפידים. שם מוביל הקצין את גבריאל בחיפושיו אחר יחידה חלומת, ולבסוף מוצא לו זחל"ם, כופה את גבריאל על חייליו הנדהמים כגיגית שכופים עליה, והנעלם עם המוריס הישנה.

בזחל"ם מלמדים אותו לתפעל את הבוקה, בעוד הוא מתאר את המלחמה:

....טנקים, זחל"מים, ג'יפים ותותחים. ציפופי מכשירי-הקשר וצחלות החיילים המזוהים את ידיהם. ואני מתחיל להבין, חי כבר לא אצא מכאן. מכל עבר סוגרים. העם הזה הוא מלכות לעצמו... והזמן האישי, הקווי נשבר לרסיסים, וזמן אחר. קולקטיבי, נמרח עלינו כמו עיסה דביקה. הכל היה מתרחש בעת ובעונה אחת. אוכלים וישנים, שומעים רדיו ומשתנים, מנקים את הנשק ושומעים הרצאה מפי מרצה תימחוני שבה אלינו עם רשמקול והשמיע לנו מוזיקה מודרנית..."

כך נלכד גבריאל בסבך המלחמה, ומצליח להתקרב אל תת-אלוף מוקף מכשירי-קשר רבים:

....בדג קטן של הפוגה, אני מעז וניגש אליו, שואל מתי לפי דעתו תסתיים המלחמה. והוא מסתכל עלי בחיוך אבהי, ובאותו קול מנומנם, באיטיות עצומה, הוא מתחיל לדבר על מלחמה ממושכת, גנין של חודשים, אולי גם של שנים, ואחר נוטל שפופרת אחת ופוקד בקולו העייף על הסתערות קטנה..."

גבריאל רואה את עולמו נחרב, ומתחיל לחפש מנוס לעצמו. כאשר הוא מבחין בכמה אברכי-שיבה הבאים לבקר את החיילים הלוחמים, ונמלטים בהפגזה הראשונה הניתכת עליהם כאשר אחד מהם מותיר אחריו מיקטרון שחור, מחליט גבריאל לאמץ לעצמו זהות חדשה, ונוטל את המיקטרון לעצמו. למחרת מגיעים האברכים שוב:התקרבותי לאיטי אליהם, מציץ במיוזדות הפער

רות. כבר לא היו בהן תשמישי קדושה, את הכל חילקו אתמול. תחת זה הניחו שם קצה שלל שאספו. חגורות צבאיות, תרמילים כדורים, תמונות ציבועניות של סאדאט. מזכרות הביתה..."

כמה לילות מאוחר יותר, באשמורת אחרונה, נמלט גבריאל מהגייסות הלוחמים. תוך שהוא לובש את המיק-טורן וכובע שחור, פורע את זקנו ומסלסל פיאות. הוא קובר את ציודו האישי, ויוצא לדרך בזוהתו החדשה. ברפידים הוא מוצא את מכונת המוריס של סבתו בין שני טנקים הרוסים, ומתחיל את דרכו חזרה לארץ-ישראל.

גבריאל מגיע לירושלים, ומוצא בה את דרכו לרובעיה הדתיים, לא אחת הישיבות, תוך שהוא מסביר את מעשיו:ואני צריך לעבור איך שהוא תקופה קשה זו, עד שהמלחמה תוכרע, או תשקע. ולמה שהדתיים לא יקלטו אותי אליהם..."

הוא הופך נהג הישיבה, ותורם את מכונת המוריס של סבתו, בעוד המגע היחיד שלו עם המתרחש בישראל נעשה דרך עיתון המודיע:

....הייתי לומד על המאורעות, על חילופי-האש ה-נמשכים, על ההסדרים המפוקפקים, על הכניעות וה-תאניות, הזעם והוויכוחים, האושר במלחמה שנסתיימה עדיין מרקיבה ומבעבעת, ומתוך שרידיה הנמקים כבר נובטת מלחמה חדשה..."

ד. אמונה ב"סיפורת מחאה"

קטעים אלה מתוך הרומן של א.ב. יהושע, סיפוריו הקודמים, הספר שקיעה כפירת של יצחק בן-נר, וסיפורו הכימטי-אפוקליפטי אחרי הגשם, מהווים מייצג לז'אנר של סיפורת ישראלית חדשה, האוצרת בקרבה מחאה של סופרים על מציאות המדינה ומלחמותיה.

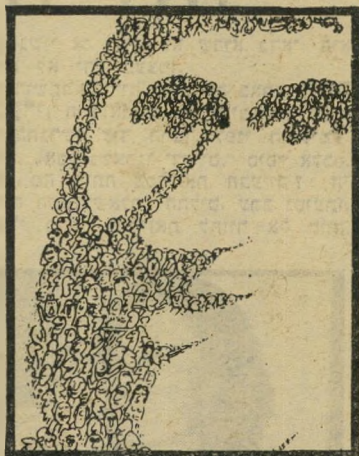
דומה שאהבת הקדירות האופפת סיפורים אלה מתפתחת לתנועת-מחאה סיפורית מול חברה שהשלימה עם מציאות מאובנת וקשוחה, של אוולת-יד, סמלים מזויפים וסגידה לאלילי-שקר.

העובדה, שמחוגי ארץ-ישראל השלמה אין נוצרת יצירה סיפורית ערכית, מעמידה את הסיפורת השפויה של א.ב. יהושע ויצחק בן-נר כסכר של תיקוה מול החברה המתפוררת סביב.

נראה שפרופסור צמח, המבקר את אותה, "עיסה אקלקטית בת בלי עיכול" של רטוש, עוסק בעצמו באותה, "עיסה אקלקטית בת בלי עיכול".

שערוריית "פרס ברנר" (המשך) בחטף

הביקורת שהוטחה במדור זה (העולם הזה 2031) בתיאטרון חיפה, בדבר העלאת מחזהו הראוותני רבי-המשתתפים של חבר מועצת המנהלים של התיאטרון ומנכ"ל צ"ם לשעבר צבי הרמן, גררה אחריה תגובה. בראיון שערכה טלילה בן-זכאי, במוסף השבועי של מעריב עם צבי הרמן, הציג מתברר המחזה את עצמו בין השאר כאיש המוסד' לשעבר. למרות זאת הגדיר הרמן את מחזהו כעוסק, בנושא אקטואלי ביותר: אותו שילטון, הקיים לאורך כל ההיסטוריה, והמנסה לאכוף עצמו על כל אורח: ללחון, להשפיל ואפילו להשמיד את הבעוט במוסכמות..." ובהמשכו של הראיון נאמר: "....לא-מכבר נתבקש מר הרמן להצטרף למועצת המנהלים של תיאטרון חיפה. הוא היסט. האם לא ייראה הדבר כפגם אסתטי? לבסוף השתכנע, כי מאחר שמחזהו נתקבל לרפרטואר מכבר, הוא רשאי לקבל את המינוי..." ומוסיפה טלילה בן-זכאי כי "יחסו העמוק של מר הרמן לתיאטרון אינו מותנה בקבלת או אי-קבלת מחזה משלו לרפרטואר. הוא אומר, והטענות בדבר אינטרסנטיות הן מופרכות לחלוטין" ● אגב, גירסה מלאה של מחזהו המוקד מתפרסמת בכתב-העת המסובסד על-ידי השבועון הציבורי, במה בעריכת ישראל גור, מן הראוי לציין כי בכתב-העת זה, המתחבר לשקף את הנעשה בתיאטרון הישראלי, טרם ראו אור נוסחים מלאים ממחזותיהם של חנוך לוין, ניסים אזולני, עמוס קינן, יוסף מזורי ואחרים, שכבר הועלו על קרשי-הבמה ועמדו במבחן הקהל ● למרות שהחלה התארה גנות-ירבתי של סופרים, בעניין הענקת פרס ברנר לסיפורת החדשה, שבהם מתכנסים חברי ועדת השופטים של הפרס. מסתבר שכאשר הציג המשורר אשר רייך, היושב בוועדה, להעניק את הפרס למשורר יונתן רטוש, עובר "יצירת חיים", היתה תגובתו של מנחם פרי: "מה יש, ולמאיר ויזלטיר אי-אפשר להעניק את הפרס על עבודת חייו?" כאשר שאל אשר רייך את פרי:

מה בדבר הענקת הפרס ליונה וולך, לי-משל? השיב פרי בביטחה: "היא מתוכננת אצלי לשנה הבאה!" ● אגב, בימים אלה התברר כי מנחם פרי, מילבד מאמצי להעניק פרסים למשוררים שיפרסמו ספריהם בסידרה שהוא עורכה, יושב גם בוועדה-ממנה מטעם המועצה לתרבות וזאמנות, המעניקה הקצבות לכתיבת-יצירות לסיפורת. ועדה זו מעניקה, בין השאר, כ-50 אלף ל"י לשנה לכתבי העת ט/קריאה, שעורכו אינו אלא מנחם פרי.

פרופסור צמח מרטש

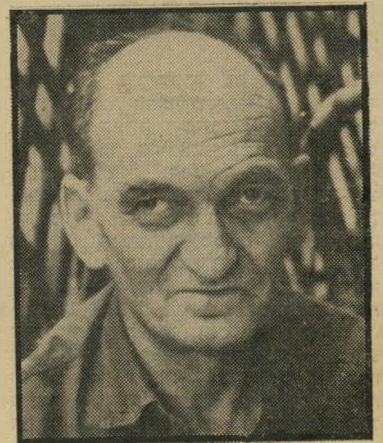
צאן ברזל

בכתב-העת עיון, המיועד לעסוק בשאלות פילוסופיות, קיים מדור לביקורת-ספרים, בדומה לכתיבת-רבים. פרופסור עדי צמח בחר במה נסחרת זאת, המגיעה למיעוט של קוראים, על-מנת לנגח את המשורר והמתרגם יונתן רטוש. צמח, שלמרות עיסוקיו האקדמיים לא זנח את כמיהותיו הסיפוריות, כותב בביקורתו בין השאר:

....את הספר עולם האמנות כתב פאול וייס בשפה האנגלית, אורה זינגרמן תירגמה מאנגלית לעיברית, ויונתן רטוש חזר ותירגם גם מעיברית לכנענית. או שמא (אין אני בקי בשפה הכנענית) לא לכנענית אלא לסורסית, או לעמלקית, או לגירגשית, או ליבוסית.

....שום מישפט אינו מובן, ולהרגיז, משום שהספר שרוטש בצורה כזו, עד לי-בליהכר, בידי מר רטוש, הוא סיפורי ה-מעניין והמצויין של פאול וייס, ספר שהיה ראוי להיות מתורגם לשפה העיברית, תחת שיהיה קורבן לסאדיזם הכנעני של מר רטוש."

במקום אחר בביקורתו, כותב פרופסור צמח: "....קא סלקא דעתך, שהחליט רטוש לעקור את כל המילים הלועזיות מן השפה הכנענית, ולתרגם את כולן לחידושי-מילים שלו? טעות. מדיניותו של רטוש בתירגום מונחים זרים מופלאה ביותר ונעלה מן השכל. מתוך פרברטיות מושונה (או שמא מוטב שאתרגם לעיברית ואומר, עיוות-יות?) הוא מתרגם חלק מן המילים הביני-לאומיות, ודווקא אותן מילים המובנות לקורא העיברית, ואילו במיקרים אחרים

יונתן רטוש

משאיר הוא מישפטים שלמים בלועזית כצורתם... בעיקרו של דבר, רטוש הנו פשוט בעל-מליצה. חכמן המשתכר מיופיו של אץ-קוצץ ובעל תאוה לעוות את הכתובים. שלא כבעל-המיקרא, מעקם הוא את לשונו ואומר חמש מילים במקום אחת, ובליבד שלא יוציא פסוק פשוט ומובן מפיו... עירוב מחזיר של עיברית-סורסית במליציות כבדה ובלתי-טיבעית (פנינה אחת, לדוגמה: "סופר שיגדח לאותו ליל-דממה שלו ביקש להפוך את יומם הגברתני"? ובמילים לועזיות, הכל מבוסס בתחביר כבד ובלתי-קריא ומוגש בלא כל התחשבות בקורא ובצרכיו מעמיד, כדברי רטוש, "עיסקה אקלקטית בת בלי עיכול".

פרופסור צמח, השם עצמו כשופט וכמבקר לעיברית של יונתן רטוש, פירסם לפני כמה שנים סיפור בכתב-העת קשת, תחת הכותרת העיברית מידאט, ובעיברית בעלת "התחשבות בקורא ובצרכיו", כתב צמח בין השאר: "....סימנייה-קריאה וסימנייה-שאלה הפוכים הזוררים לאורך העמודים... יושב לו אותו קטינא, ערבים שלמים בעלי-ידיגו המשובנת... חלופות-שניים, מתפרצות אליה הסיגמות מעל הדף והאינטגרלים רוקדים לה... אוזנייה-מור ארוכות לראשי, אוזניים רכות ושעירות. היא מתבוננת בי ופורצת בצחוק... אני קולט קולות גוששים... נתקלתי בנערה נאה שפרח לבן בשערה, נוכרית חמורת-פנים וסעורת-עיניים..."

